

HET WAARDERINGSVOORSCHRIFT IN ARTIKEL 42 WETBOEK VAN KOOPHANDEL

door *Drs. K. Kruisbrink*

Bij de herziening in 1928 van de bepalingen betreffende de naamloze vennootschap, heet de wetgever in het Wetboek van Koophandel enige voorschriften opgenomen met betrekking tot de jaarverslaggeving van de open naamloze vennootschappen. Deze voorschriften beheisen - zoals bekend -

- a. De verplichting tot het geven van een toelichting bij de balans, waarin wordt vermeld naar welke maatstaf de onroerende en roerende zaken der vennootschap zijn gewaardeerd (art. 42, lid 1).
- b. De verplichting in de balans een aantal, met name genoemde posten, afzonderlijk te noemen (art. 42, lid 3).

De wetgever is in zijn opzet de belanghebbenden daarmede een inzicht te doen geven in de financiële positie van de vennootschap niet geslaagd; de voorschriften omtrent de inrichting van de jaarrekening geven geen redelijke zekerheid, dat de positie van de onderneming juist kan worden beoordeeld.¹⁾

In 1954 is het ontwerp van Prof. Meyers gepubliceerd voor een gedeelte van een nieuw Burgerlijk Wetboek. In dit ontwerp is de regeling omtrent de N.V. opgenomen, die thans in het Wetboek van Koophandel voorkomt, en maakt daar deel uit van de algemene bepalingen inzake rechtspersonen (boek 2).

De thans bestaande regeling van de N.V. is in het nieuwe ontwerp zonder veel wijzigingen overgenomen, aangezien - aldus de toelichting op het ontwerp - de wet op de N.V. van nog betrekkelijk jonge datum is en in het algemeen voldoet.

Eén der wijzigingen betreft artikel 42, lid 3 (W. v. K.), dat in het ontwerp is komen te vervallen en plaats heeft gemaakt voor een regeling, waarbij ingevolge algemene maatregel van bestuur voorschriften nopens balans en winst- en verliesrekening zullen kunnen worden gegeven.

De regeling van het huidige artikel 42, lid 1 (W.v.K.) inzake de verplichting tot het vermelden van de waarderingsmaatstaven, is praktisch ongewijzigd in het nieuwe ontwerp overgenomen.

Hier zij thans niet ingegaan op de betekenis van de wijziging van artikel 42, lid 3; wij willen echter enige nadere aandacht geven aan het voorschrift inzake de vermelding van de waarderingsmaatstaven.

Wordt dit voorschrift inderdaad zodanig toegepast, dat het gerechtvaardigd is deze regeling ongewijzigd in het nieuwe B.W. op te nemen?

Blijkens de toelichting op het wetsvoorstel in 1928 werd als voldoende aanduiding van de waarderingsmaatstaf ten aanzien van onroerende goederen beschouwd: „schatting door deskundigen” of „aanschaffingsprijs, vermeerderd met verbetering na afschrijving”; ten aanzien van voorraden „marktprijs”, „kostprijs” of „schatting”; ten aanzien van vorderingen „verschuldigd bedrag na aftrek van dubieuze posten; ten aanzien van effecten „beurskoers” of „aankoopprijs”.

De verlangens van de wetgever werden niet hoog gesteld. Het valt echter te betwijfelen, of door de informatie, dat de waardering van de voorwaarden op een schatting berust, de lezer van het jaarverslag veel wijzer zal worden.

1) zie b.v. Handboek voor de N.V. - Van der Heyden - Van der Grinten pag. 549.

Hoe echter wordt een en ander in de praktijk gehanteerd?

Met betrekking tot enkele belangrijke categorieën roerende en onroerende goederen blijkt uit een vijftigtal daartoe doorgenomen jaarverslagen het volgende.

a. *Duurzame activa*

Hoewel het aantal ondernemingen, dat deze activa naar vervangingswaarde waardeert jaarlijks toeneemt, komt de waardering naar aanschaffingswaarde nog het meest veelvuldig voor.

Het behoeft hier geen nader betoog, dat een inzicht in de werkelijke waarde van het betreffende actief voor de onderneming bij een waardering naar uitgaafprijs niet mogelijk is. Dit wordt soms ook ronduit toegegeven, zoals bijvoorbeeld in het jaarverslag, waarin de mededeling wordt gedaan, „dat de boekwaarde slechts een fractie van de werkelijke waarde is”.

In dergelijke gevallen treft men in de toelichting op de balans somtijds de vermelding van de verzekerde waarde aan. Dit cijfer kan ongetwijfeld interessant zijn, bijvoorbeeld ter beoordeling van de jaarlijkse afschrijvingslast. Meer dan een aanvullend gegeven is het echter niet; men leert hieruit namelijk niet kennen de omvang en de waarde van de in het verzekerde actief nog beschikbare werkeenheden.

In dit verband moet worden bedacht, dat het vraagstuk van de waardering van duurzame activa twee aspecten bezit: een kwantitatief, i.c. welk is de omvang van de nog aanwezige voorraad werkeenheden, naast een kwalitatief, i.c. welke waarde moet aan deze werkeenheden worden toegekend.

Aangezien het niet gebruikelijk is, dat in het jaarverslag de afschrijvingspercentages worden genoemd, ontbreekt daarmee tevens nog een belangrijk gegeven om de waardering van het duurzame actief te kunnen beoordelen.

Overigens kan men stellen, dat al zijn de afschrijvingspercentages bekend, een buitenstaander veelal niet zal zonnen nagaan, in hoeverre deze corresponderen met de werkelijke economische levensduren der produktiemiddelen.

b. *Deelnemingen*

Bij de waardering van deelnemingen blijkt het z.g. minimum-waarderingsprincipe regelmatig te worden toegepast. De waardering van dit actief geschiedt merendeels „op veilige basis”, „op conservatieve wijze”, „voorzichtig”, „op aanschaffingskosten minus afschrijvingen”, „geschatte waarde”, „beneden de waarde, die eraan kan worden toegekend”, enz.

Zoals o.a. in het rapport van de Commissie jaarverslaggeving van de vier werkgevers-verbonden duidelijk naar voren is gebracht, is het even onjuist het vermogen van de onderneming te gunstig voor te stellen als te ongunstig. De geheime resp. stille reserveringen mogen slechts aanvaardbaar worden geacht binnen zodanige grenzen, dat daardoor het getrouwe beeld van de samenstelling van het vermogen niet wordt vertroebeld.

Geconstateerd moet worden, dat de in vele jaarverslagen gebruikelijke toelichting ten aanzien van de waardering van de deelnemingen - voorzover althans niet een geconsolideerde balans wordt overlegd - er niet toe bijdraagt het gewenste inzicht te verschaffen.

c. *Voorraden*

Ook ten aanzien van dit actief vindt het minimum-waarderingsprincipe veelvuldig toepassing.

De ingekochte grondstoffen en handelsartikelen worden in het algemeen gewaardeerd tegen aankoop prijs of lagere marktwaarde. De voorraden gereed produkt resp. onderhanden werken in het algemeen maximaal tegen kostprijs.

Op de aldus berekende waarde van de voorraad vindt daarenboven in vele gevallen een extra aftrek plaats wegens het risico voor incurantheid en eventuele andere risico's.

In verband met het regelmatig stijgende prijsniveau, zijn tal van bedrijven blijkens de gepubliceerde jaarrekeningen ertoe overgegaan het op de voorraden ontstane vermogensaccrès te „reserveren”.

Dit geschiedt dan, door hetzij een reserve tegen prijsdaling voorraden te vormen uit de „winst” dan wel principieel te waarden naar vervangingswaarde en de stijging in de vervangingswaarde op een herwaarderingsrekening af te zonderen.

Indien de z.g. reserve tegen prijsdaling voorraden direct op het balanscijfer van de voorraden in mindering is gebracht, wordt echter het inzicht in de betekenis van deze kapitaalcomponent verstoord. Dit is evenzeer het geval, waar de herwaarderingsrekening aan de actiefzijde van de balans is gesaldeerd met de tegen vervangingswaarde gewaardeerde voorraden.

De vermelding van de waarderingsmaatstaf, zelfs al is deze op zichzelf verantwoord, leidt er dan ook in deze gevallen niet toe, dat een voldoende inzicht wordt verkregen in de waarde van het betreffende actief.

d. *Vorderingen*

De waardering van de vorderingen geschiedt volgens de toelichtingen in de jaarverslagen in het algemeen tegen de nominale waarde onder aftrek van een voorziening voor de dubieuze posten. Het is daarbij geen gewoonte deze voorziening afzonderlijk in de balans op te voeren.

Of in deze waardering stille reserves schuilen, valt niet altijd op te maken; zo de toelichting al de mededeling bevat, dat de voorziening voor dubieuze debiteuren ruim kan worden geacht, tast men nog in het onzekere ten aanzien van de omvang van deze stille reserve.

e. De waardering van *effecten* vindt bij de officieel genoteerde fondsen merendeel plaats op basis van de aankoopkoers of parikoers, tenzij de beursnotering per de balansdatum lager zou zijn. Aangezien het nu eenmaal niet gebruikelijk is een specificatie van het effectenbezit in het jaarverslag op te nemen, is het niet mogelijk op basis van deze toelichting de werkelijke waarde van de effectenportefeuille af te leiden.

Ten aanzien van de niet officieel genoteerde effecten is de waardering ook voor de bedrijfsleiding veelal een moeilijk vraagstuk. Deze posten pleegen derhalve op „veilige” of „voorzichtige” wijze te worden gewaardeerd.

Uit deze beschouwing met betrekking tot de toepassing van het wettelijk waarderingsvoorschrift ten aanzien van enkele belangrijke categorieën activa blijkt, dat de gepubliceerde jaarverslagen, ondanks vermelding van de waarderingsgrondslagen, meestentijds onvoldoende informatie verschaffen omtrent de werkelijke waarde der activa.

Ongetwijfeld kan de waarderingsmaatstaf een belangrijk gegeven zijn ter beoordeling van de jaarrekening; echter alleen indien het ook *een maatstaf van de waarde* is.

Evenwel is het niet zo, dat de waarderingsmaatstaf (aanschaffingswaar-

de etc.) een zodanig objectief gegeven is, dat toepassing ervan geen enkele ruimte zou laten voor andere waarderingsfactoren. Men behoeft daarbij nog niet zover te gaan als b.v. Prof. Van Berkum in 1946,²⁾ die sprak over supplementaire waarderingsnormen, in het bijzonder voor duurzame activa.

Dr. De Lange³⁾ bestreed dan ook, dat bij de waardebepaling het subjectieve inzicht van overwégende betekenis zou zijn. Niettemin meent ook hij, dat b.v. bij de waardering van incurante voorraden de waardebepaling een onzeker karakter kan hebben.

Dit element van onzekerheid schuilt z.i. niet in het wezen van het waardebegrip, maar in een onvoldoende bekendheid met de objectieve factoren die de waarde bepalen. In dit geval, en ook bij de waardering van duurzame activa, moet de onvoldoende waarneming van de factoren die de waarde bepalen worden aangevuld door schattingen.⁴⁾

Deze schattingen spelen bij de waarderingsvoor de jaarrekening onmiskenbaar een rol. Het effect ervan wordt bovendien in één richting versterkt door de tendenz om voor de jaarrekening het minimum waarderingsprincipe te volgen.

Het valt te betwijfelen, of de bezwaren verbonden aan het waarderingsvoorschrift uit het W. v. K. kunnen worden ondervangen door het scherper te formuleren. Een regeling, waarbij de vennootschappen genoodzaakt zouden worden een bepaalde waarderingsmaatstaf te hanteren, dan wel alle belangrijke factoren te noemen, die bij de waardering een rol hebben gespeeld, zou voor het bedrijfsleven niet aanvaardbaar zijn. Een globale regeling van het waarderingsvoorschrift is derhalve wel de enig praktisch mogelijke.

De bezwaren, die de toepassing met zich meebrengt, zullen o.i. alleen kunnen worden beperkt, indien de accountant hierop toeziet; als vertrouwensman van het maatschappelijke verkeer is hij daarvoor de aangewezen figuur. Zijn beroepsreglementering brengt reeds mede, dat hij in zijn oordeel naast het bestaan ook de waardering van activa en passiva betreft.

In beginsel dient de goedkeurende verklaring van de accountant bij de jaarrekening de zekerheid te verschaffen, dat de genoemde waarderingsgrondslagen op aanvaardbare wijze zijn toegepast en de in de balans eventueel aanwezige stille reserves niet strijdig zijn met het goede koopmansgebruik en de balanswaarheid.

Men kan zich daarom afvragen, of het wettelijke waarderingsvoorschrift niet de aanvulling van een wettelijk voorgeschreven accountantscontrole van open naamloze vennootschappen behoeft om tot zijn recht te komen.

---

2) Prof. Dr. P. P. van Berkum: De relativiteit van het kapitaal. Tilburg 1946.

3) Dr. A. Th. de Lange in M.A.B. - april 1955.

4) t.a.p. blz. 158.